

УДК 316.7:7:316.4/351

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-1-9>**Анна БАТЮК,***orcid.org/0000-0003-2579-5578**кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри методологій крос-культурних практик
Харківської державної академії дизайну та мистецтв
(Харків, Україна) batiuk1990@gmail.com***Ангеліна САГАЛОВИЧ,***orcid.org/0000-0001-6165-2801**кандидат економічних наук,
доцент кафедри методологій крос-культурних практик
Харківської державної академії дизайну та мистецтв
(Харків, Україна) angelina7756@gmail.com*

РОЗВИТОК КРОС-КУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЙ В СФЕРІ МИСТЕЦТВА

У статті досліджено розвиток крос-культурних комунікацій у сфері мистецтва як ключового елементу сучасного глобального гуманітарного дискурсу. В умовах активних глобалізаційних процесів взаємодія між культурами набуває нових форм та значення, вимагаючи переосмислення підходів до міжкультурної комунікації. Мистецтво, як універсальна мова людства, виступає потужним інструментом подолання культурних бар'єрів і сприяє встановленню діалогу між представниками різних народів. Його здатність транслиувати глибинні смисли, емоції та цінності без потреби у вербальному перекладі робить його унікальним механізмом формування міжкультурного порозуміння.

Особливу увагу приділено актуальності розвитку крос-культурних комунікацій у контексті гібридних загроз та масштабної міграції українців. У статті визначено основні бар'єри, що ускладнюють ефективну комунікацію: мовний бар'єр, що перешкоджає повноцінному обміну ідеями; стереотипи та упередження, які спотворюють сприйняття іншої культури; брак знань про культурний контекст, що знижує рівень розуміння мистецьких повідомлень; нерівномірний доступ до міжнародних мистецьких платформ і фінансування; а також цензура й політичні обмеження, які стримують свободу культурного висловлювання в низці країн.

Розглянуто ключові функції культурної комунікації: ідентифікаційну – як формування та збереження національної самоідентифікації; культурного опору – як спосіб протистояти агресії та інформаційним впливам; інтеграційну – як механізм включення українського мистецтва у світовий культурний простір.

Систематизовано основні принципи ефективного розвитку крос-культурної комунікації такі, як: відкритість до культурного різноманіття; діалогічність – замість монологічного культурного нав'язування; інклюзивність – активне залучення маргіналізованих груп до культурного діалогу; сталий розвиток – підтримка довготривалих партнерств у сфері мистецтва. На основі аналізу надано практичні рекомендації для вдосконалення публічного управління культурною сферою, спрямовані на посилення міжнародної культурної взаємодії України.

Ключові слова: крос-культурні практики, комунікація, мистецтво та культура, публічна політика, управління в сфері мистецтва.

Anna BATIUK,*orcid.org/0000-0003-2579-5578**PhD in Public Administration,**Associate Professor at the Department of Cross-Cultural Practices Methodologies
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkiv, Ukraine) batiuk1990@gmail.com***Anhelina SAHALOVYCH,***orcid.org/0000-0001-6165-2801**PhD in Economics,**Associate Professor at the Department of Cross-Cultural Practices Methodologies
Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts
(Kharkiv, Ukraine) angelina7756@gmail.com*

DEVELOPMENT OF CROSS-CULTURAL COMMUNICATIONS IN THE SPHERE OF ART

The article explores the development of cross-cultural communication in the field of art as a key element of the modern global humanitarian discourse. In the context of ongoing globalization processes, intercultural interaction is acquiring

new forms and significance, requiring a rethinking of approaches to intercultural communication. Art, as the universal language of humanity, emerges as a powerful tool for overcoming cultural barriers and fostering dialogue between representatives of different nations. Its ability to convey deep meanings, emotions, and values without the need for verbal translation makes it a unique mechanism for building intercultural understanding.

Special attention is given to the relevance of developing cross-cultural communication in the context of hybrid threats and large-scale migration of Ukrainians. The article identifies major barriers that hinder effective communication: language barriers that obstruct full exchange of ideas; stereotypes and biases that distort the perception of other cultures; lack of knowledge about cultural contexts, which diminishes the comprehension of artistic messages; unequal access to international art platforms and funding; as well as censorship and political restrictions in certain countries that suppress cultural expression.

The article examines the key functions of cultural communication: the function of identification – as a means of forming and preserving national self-identity; the function of cultural resistance – as a way to counter aggression and informational influence; and the integrative function – as a mechanism for incorporating Ukrainian art into the global cultural space.

It also systematizes the main principles of effective cross-cultural communication, including openness to cultural diversity; dialogicity – as opposed to monologic cultural imposition; inclusivity – through active engagement of marginalized groups in cultural dialogue; and sustainability – through support for long-term partnerships in the arts. Based on this analysis, practical recommendations are proposed for improving public governance in the cultural sector, aimed at strengthening Ukraine's international cultural engagement.

Key words: cross-cultural practices, communication, art and culture, public policy, governance in the field of art.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, що наразі відбуваються у світі змушують інакше дивитися на питання взаємодії між культурами та шукати можливості підвищення ефективної міжкультурної комунікації. Мистецтво, як універсальна мова людства стає потужним інструментом для подолання культурних бар'єрів та встановлення діалогу між різними народами. І в цьому аспекті набуває актуальності особлива роль мистецтва, яка полягає в його здатності передавати глибинні смисли та емоції без необхідності вербального перекладу, що робить його унікальним засобом крос-культурної комунікації.

В умовах постійного впливу зростаючих гібридних загроз налагодження взаємозалежності розвитку крос-культурних комунікацій та мистецтва стає не лише бажаним, а необхідним елементом міжнародного діалогу. Мистецькі твори виступають носіями культурних кодів, методів передачі цінностей та історичної пам'яті населення, забезпечуючи передачу інформації між поколіннями та різними соціокультурними групами.

Аналіз досліджень. Українська наукова база має вагомі праці присвячені вивченню особливостей розвитку культури та мистецтва. Зокрема вивченням побудови крос-культурної комунікації займалися такі вчені як Лашкіна М., Христокін Г., Васильченко В., Кривобок К., Котельникова Ю., Кінас І., Кудлай І., Бабіна В. та ін.

Дослідженню трансформацій в сфері культури та мистецтва присвячені праці Копієвської О., Оленіної О., Левицької І., Міньї С., Лупак Н. та ін.

Взаємодія та поєднання мистецтва, культури та комунікації відображені у працях Микуланинець Л., Захарової О., Іванова О., Іванової В. та ін.

Однак не зважаючи на суттєві доробки авторів в сучасній науці залишається прогалини у вивченні

аспектів розвитку крос-культурної комунікації в сфері мистецтва та вплив на нього зовнішніх факторів, оцінки значення його ролі в реаліях України.

Крос-культурна комунікація представляє собою процес обміну інформацією між представниками різних культур, що включає як вербальні, так і невербальні форми взаємодії. У контексті мистецтва цей процес набуває особливої глибини та багатовимірності, оскільки художні твори здатні передавати складні культурні концепції та емоційні стани через візуальні, аудіальні та інші сенсорні канали

Мета статті полягає у вивченні аспектів розвитку крос-культурних комунікацій в сфері мистецтва та наданні рекомендацій щодо підвищення їх ефективності.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення крос-культурна комунікація стає одним з ключовою ланкою взаємодії між народами. Особливе місце в цьому полі посідають комунікації у сфері мистецтва, де ідеї, стилі та традиції перетинаються й взаємно збагачуються. Мистецтво являється не лише засобом самовираження, а й інструментом діалогу, порозуміння та соціального впливу. В Україні, яка розташована на перехресті культур Сходу і Заходу, розвиток крос-культурних комунікацій у мистецькому середовищі набуває особливої актуальності в аспекті соціальних змін і воєнного протистояння.

Міжкультурна комунікація є підґрунтям для соціокультурних змін, індикатором розвитку культури, вона розкриває її здатність до сприйняття іншокультурних елементів. Культура може виступати як фактор об'єднання, що формує ідентичність країнам, етнічним групам та національностям вибудовуючи систему цінностей та культурні парадигми, так і фактор відокремлення, що стає

полем конфліктів, упереджень та зіткнення поглядів (Кравченко, 2024: 10).

Загалом, крос-культурна комунікація в мистецтві передбачає собою обмін естетичними, символічними та ідеологічними кодами з представниками інших культур. Це може відбуватися через фестивалі, виставки, цифрові платформи тощо. Мистецтво стає мовою, що не потребує перекладу, але водночас є чутливою до контексту, символіки та культурних відмінностей.

Мистецтво здатне задовольнити вищу комунікативну потребу персони бути включеною у безперервність буття шляхом актуалізації вічних ідеалів. Воно постає як універсальний засіб культурної комунікації, що забезпечує передачу традицій та суспільного досвіду (Микуланинець, 2018: 317).

Водночас в процесі становлення комунікацій та налагодження взаємодії на арені крос-культурного простору постають соціальні бар'єри, які суттєво ускладнюють ефективну взаємодію між представниками різних культур. заважають побудові ефективного діалогу та взаєморозуміння. Одним із ключових чинників, що перешкоджає вільному обміну ідеями, є мовний бар'єр. Він не лише ускладнює безпосередню вербальну комунікацію між митцями, кураторами та аудиторією, а й впливає на адекватність сприйняття мистецьких меседжів. В умовах багатомовного середовища мистецтво, хоча й володіє потенціалом універсальної мови, все ж потребує супровідного тлумачення, перекладу концепцій, назв та культурних контекстів.

Ще одним значущим бар'єром є наявність стереотипів та упереджень, які закріпилися у свідомості представників різних національних і культурних груп. Такі уявлення часто зумовлюють поверхове або спрощене сприйняття мистецтва іншої культури, зводячи його до фольклорного, «екзотичного» або навіть примітивного рівня. Стереотипи можуть дискредитувати справжній зміст творів і позбавити їх здатності бути повноцінними інструментами діалогу.

Окрім того, відчутний вплив на процес крос-культурної взаємодії справляє брак знань про інші культури. У глобалізованому світі, що водночас залишається фрагментованим, нерідко спостерігається недостатнє ознайомлення з історичним, релігійним, соціальним або художнім контекстом творів, що унеможливує їх глибоке розуміння. Невігластво або культурна необізнаність обмежують потенціал мистецтва як засобу інтеркультурного порозуміння.

Варто також звернути увагу на нерівномірний доступ до фінансування та міжнародних мистець-

ких платформ. Художники з країн, що перебувають у стані війни, кризи або мають слабкі інституційні механізми підтримки культури, позбавлені можливості брати участь у міжнародних проєктах, резиденціях, бієнале чи фестивалях. Відсутність грантів, логістичних ресурсів і налагоджених контактів з міжнародними інституціями створює суттєві структурні обмеження для крос-культурної присутності.

Нарешті, цензура та політичні обмеження, які існують у деяких країнах, унеможливають реалізацію мистецьких проєктів, що порушують політично чутливі теми або не відповідають офіційній ідеології. Такий контроль над художнім висловлюванням призводить до утисків свободи творчості та перешкоджає встановленню щирого діалогу між культурами.

Таким чином, ці бар'єри – мовні, психологічні, освітні, структурні й політичні – комплексно впливають на ефективність крос-культурної комунікації в мистецтві. Їх наявність знижує потенціал мистецтва як інструмента порозуміння, обмежує обмін культурними цінностями та звужує простір для творчого співробітництва на глобальному рівні.

У цьому контексті розвиток крос-культурних комунікацій та впровадження ефективних інструментів протидії бар'єрам, що перешкоджають коректному, неупередженому та глибокому розумінню мистецтва, мають розглядатися як один із стратегічних напрямів сучасного публічного управління. Формування культурної політики, орієнтованої на взаєморозуміння та відкритість, набуває особливого значення в умовах динамічних трансформацій глобального середовища.

Реалізація такого підходу вимагає урахування низки чинників, що безпосередньо впливають на культурний розвиток і міжкультурні комунікації. По-перше, глобалізація та цифровізація зумовлюють безпрецедентне прискорення обігу культурного продукту. Соціальні мережі, онлайн-платформи та цифрові інструменти сприяють ширшому охопленню аудиторії, миттєвому поширенню творчих ідей та інтерактивній взаємодії між представниками різних культур, що відкриває нові горизонти для крос-культурного мистецтва.

По-друге, зростання міграційних потоків і посилення мультикультурності у багатьох країнах створює нові умови для формування багатонаціональних мистецьких спільнот. У таких умовах мистецтво стає простором не лише самовираження, а й інструментом інтеграції, діалогу та подолання соціальних напружень. Міграційні процеси збагачують художнє середовище новими

формами, техніками, змістами, однак водночас ставлять перед публічною владою завдання забезпечити інклюзивність культурної політики.

По-третє, суспільно-політичні трансформації, що охоплюють світ – від геополітичних конфліктів до громадських протестів, – суттєво впливають на тематику й акценти сучасного мистецтва. Воно все частіше виступає як реакція на актуальні події, стає простором рефлексії й політичного висловлювання. Таким чином, управління культурною сферою повинно бути чутливим до суспільних запитів і здатним підтримувати свободу творчості в умовах політичної поляризації.

Нарешті, важливим чинником залишається економічний – інвестиції у сферу культурної дипломатії та підтримка міжнародних культурних проєктів мають безпосередній вплив на розширення крос-культурних зв'язків. Системна державна підтримка резиденцій, виставок, фестивалів, мистецьких грантів і освітніх програм сприяє не лише просуванню національної культури за кордоном, а й створенню інфраструктури для глобального діалогу.

Публічне управління в сфері культури має переорієнтуватися на цілі зміцнення крос-культурної комунікації, що є необхідною умовою соціальної згуртованості, міжнародної інтеграції та розвитку демократичного культурного простору.

В реаліях війни, міграційного руху та інших глобальних викликів, культурна комунікація відіграє ключову роль у збереженні та трансляції національної ідентичності. Для України, яка зазнала масштабного переміщення громадян як в середині країни так і за її межі, функції культурної комунікації набули нових змістів та практичної ваги. Серед них особливо важливою є функція ідентифікації, що передбачає збереження та утвердження національної ідентичності через мистецькі форми, символи, мову, традиції. Через культурні події, виставки, концерти, читання українські митці закордоном допомагають діаспорі відчувати свою причетність до національної спільноти. Культурна комунікація виконує роль «невидимого мосту», що поєднує українців, розкиданих по світу, навколо спільного культурного коду.

Функція культурного опору, як внутрішнього (психологічного), так і зовнішнього (інформаційного, культурного), в якій комунікація виконує завдання протидії дезінформації, захисту українських культурних наративів і викриття злочинів проти української культурної спадщини. Художники, музиканти, письменники, актори стають «дипломатами у дії», доносячи світові правду про війну через творчість. У цьому контексті виставки

українського мистецтва за кордоном або театральні постановки про війну не є лише актами культури, а й проявами культурного фронту.

Функція інтеграції у світовий культурний простір, завдяки активній участі українських митців у міжнародних платформах, проєктах та виставках відбувається поступова інтеграція української культури до глобального культурного діалогу. Мистецтво стає універсальною мовою, за допомогою якої Україна розповідає про свій досвід, трагічну історію, боротьбу за свободу, але також – про багатовікову культурну спадщину та сучасне бачення. Водночас це сприяє створенню позитивного образу країни за кордоном і формує сприйняття України як невід'ємної частини європейського культурного ландшафту.

Зазначимо, що на основі цього підтверджується культурна комунікація не обмежується лише естетичними чи символічними практиками, а виконує стратегічні функції в умовах глобальної нестабільності.

З огляду на вище сказане, важливість підтримки та всебічного розвитку крос-культурних комунікацій у сфері мистецтва має бути одним із пріоритетних напрямів публічної політики. В свою чергу є важливим підбір та застосування ефективних механізмів управління. Ефективність публічного управління розвитком крос-культурних комунікацій значною мірою залежить від дотримання фундаментальних принципів, що будуть визначати основні орієнтири та цінності. Ці принципи впливають із сутності публічного управління та мають ґрунтуватися на кращих міжнародних практиках. Розглянемо ключові з них.

Одним із базових принципів є принцип відкритості, що передбачає прозору та зрозумілу культурну комунікацію, а також взаємну повагу до культурної різноманітності. Це вимагає забезпечення доступу до різних культур та інформації про культурні взаємодії, проведення відкритих заходів, залучення до культури та мистецтва віх охочих.

Важливим принципом є принцип діалогічності, що передбачає відкритий обмін думками, досвідом, культурними практиками без спроб домінування чи нав'язування цінностей. Цей принцип означає взаємодію з різними культурними середовищами на рівних засадах, а не через ієрархічні, уніфікуючі чи директивні моделі. В сфері розвитку крос-культурних комунікацій дотримання цього принципу створює умови для вільного існування множинних культурних голосів, де мистецтво виступає як платформа для взаємного пізнання, а не для культурної експансії.

В свою чергу, інклюзивність як управлінський принцип передбачає рівний доступ до культурних ресурсів усіх соціальних груп. Такий підхід створює умови для культурної справедливості й соціального згуртування.

Принцип сталості у державному управлінні означає орієнтацію на довготривалі культурні ініціативи, партнерства та інституційну підтримку замість короткотермінових акцій або ситуативних рішень. У сфері крос-культурної комунікації це дозволяє будувати стабільні міжнародні зв'язки, підтримувати розвиток креативних кластерів, культурних резиденцій і міжкультурних платформ. Сталий підхід формує довіру між культурами, дає можливість для глибшого занурення та створює умови для постійного культурного обміну.

Виходячи з вище викладеного, зазначимо на важливості створення відповідних умов для формування стійкого фундаменту шляхом реалізації визначених функцій та принципів управління розвитком крос-культурної комунікації. Такий підхід забезпечуватиме можливість побудови сталих комунікаційних зв'язків на крос-культурному рівні.

З метою забезпечення всебічного розвитку комунікацій та налагодження стабільних крос-культурних зв'язків є доцільним запровадити ряд методів в рамках публічного управління в сфері мистецтва. В цьому аспекті доцільним вважається створення національних центрів культурного діалогу, підтримка та розвиток мовної освіти та

міжкультурної компетентності, зокрема вдосконалення освітніх програм про культуру та мистецтво з поглибленим вивчення іноземної мови. Додатково важливим є впровадження додаткових грантових програм та мистецьких резиденцій, підтримки використання цифрових платформ для глобального поширення мистецтва.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що крос-культурна комунікація в мистецтві – це не лише мистецька практика, а потужний інструмент дипломатії, інтеграції, гуманітарного взаєморозуміння та розвитку креативної економіки. Для України розвиток цього напрямку має стратегічне значення – як елемент культурної ідентичності, опору та відкритості світові.

З метою підтримки та розвитку крос-культурних комунікацій в сфері мистецтва важливим є впровадження ефективної публічної політики, що буде формуватися на сталих принципах управління. Реалізація зазначених в статті принципів у сфері публічного управління буде сприяти виконанню основних функцій культурної комунікації, сприятиме поглибленню міжкультурного порозуміння, підтримувати культурну рівність, забезпечуватиме довготривалий розвиток крос-культурних мостів та креативної економіки. Це стратегічний напрямок, який має бути пріоритетним для України в умовах зростаючої міграції, викликів війни та інших гібридних загроз, а також потреби міжнародної солідарності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко С. Виклики міжкультурної комунікації у сучасному глобальному світі. Волинь філологічна: текст і контекст, 35, 8-23, 2024.
2. Микуланинець Л. Мистецтво як засіб культурної комунікації людства. Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, №3, 2018.

REFERENCES

1. Kravchenko S. (2024) Vyklyky mizhkulturnoi komunikatsii u suchasnomu hlobalnomu sviti. [Challenges of intercultural communication in the modern global world] Volyn filolohichna: tekst i kontekst. 35. 8-23 [in Ukrainian].
2. Mykulanynets L. (2018) Mystetstvo yak zasib kulturnoi komunikatsii liudstva. [Art as a means of cultural communication of humanity] Visnyk natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv, 3 [in Ukrainian].